

ELIZABET
BERG

Život:
Jedna
ljubavna
PRIČA

Preveo
Nikola Pajvančić

■ Laguna ■

Naslov originala

Elizabeth Berg

LIFE: A LOVE STORY

Copyright © 2026 by Elizabeth Berg

Translation copyright © 2026 za srpsko izdanje, LAGUNA

Mojim unucima:

*Metjuu, Kejtlin i Danijelu Krincmanu
i Natanijelu Berti*

*Sad je dobar čas, pre no što stigne noć
Pohvaliti vernost vaze s cvećem
Što krasi sto u salonu, i zdele narandži
I knjige požutelih strana na stolnjaku*

„Mrtva priroda“, Karl Denis

Život: Jedna ljubavna priča

Draga Rut Ajmers,

Moje ime je Tereza Makner i ja sam komšinica i prijateljica Florens Grin. Pišem da vam javim tužnu vest da je Florens preminula pre dva dana, ujutru 1. jula. Pronašla sam je kako sedi za kuhinjskim stolom, u kostimu od tvida, najlonskim čarapama i cipelama s potpeticama, a na obrazima je imala priličnu količinu rumenila. Pored njene torbice, na stolu su stajali šešir i rukavice. Bolničar u ambulantnim kolima rekao je da je izgledalo kao da je nameravala negde da ode.

Flo sam upoznala nedavno, kada mi je pomogla da uhvatim svoju odbeglu mačku, i među nama se brzo razvilo iskreno prijateljstvo. Smatrala sam da je šarmanтна i neposredna, vedra i ispunjena nečim što mogu jedino da nazovem prostom plemenitošću. Kad kažem „prostim“ ne mislim površnom, već hoću da napravim razliku u odnosu na plemenitost koja je možda pomalo uzvišena ili samosvesna. Ona koju sam videla kod Flo nije bila nešto čemu je težila, već je bila deo njene prirode.

Koliko god svet većini nas ponekad bio težak, Flo kao da je u sebi čuvala postojanu ljubav i zahvalnost prema njemu. Nije poricala životne tuge, ali se trudila da se usredsredi na ono što je u životu lepo. Bilo je u njoj i nečeg bezazlenog, kao i velikodušnosti koja nije ostavljala mnogo prostora za obuzetost sobom.

Kao što možda znate, Flo su otkrili neizlečiv rak, pa je u tom smislu zaista bila odevena kao da „namerava negde da ode“. Njen odnos prema završetku života bio je filozofski; verujem da ga je posmatrala više radoznalo nego sa strahom ili tugom. (Iako je jednom spomenula da će joj nedostajati pita od jabuka koju pravi neko ko ne štedi na cimetu, kao i zvuk dečje igre, naročito kada misle da ih odrasli ne čuju.)

Flo mi je rekla da je svoju kuću i sve u njoj zaveštala vama – o tome će vas njen advokat naknadno obavestiti – i da vam piše pismo, koje prilažem i u kome će vam reći nešto više o izvesnim stvarima koje se ovde nalaze. Takođe je rekla kako želi da vam ispriča neke priče iz svog života, jer smatra da je važno da ih znate, i zamolila me je da, ukoliko pismo sama ne pošalje pre smrti, to učinim ja.

Pismo je, kao što vidite, prilično dugačko, i smatrala je da ne treba da ga pročitam. Budete li, pošto ga pročitate, imali neka pitanja, pokušaću da vam odgovorim.

Ne znam da li Florens to pominje u svom pismu, ali ja sam dula za kraj života. U svom radu pokušavam da ljudima u nesigurnim vremenima pružim oslonac i stalno prisustvo, i da im pomognem u prelasku iz života u smrt na što mirniji i pažljiviji način. Nekima je potrebna pomoć da razjasne medicinske pojmove, ili posredovanje u razgovorima s lekarima ili članovima porodice. Ponekad me samo zamole da sedim pored njih u tišini, da budem svedok. Ne mogu da otklonim svu patnju, ali se nadam da je mogu ublažiti, i trudim se da naučim ljude da

budu otvoreni za nove mogućnosti i stavove, čak – ili naročito – na kraju života, da im pomognem da razumeju koliko se života može smestiti u kratak vremenski period i da uvide kako nikada nije kasno za neke vrlo važne spoznaje. Ipak, za vreme koje sam provela s Flo, učila sam zapravo ja i ne preterujem kad kažem da me je ono što sam od nje naučila promenilo.

Sada ću vas prepustiti Floinom pismu. I sama sam napisala više nego što sam nameravala. Ali takva je bila Flo: umela je da vam pokaže koliko je vredno potruditi se. Pesnikinja Dorijan Lo kaže: „Svaka dobra pesma traži od vas samo da usporite.“ U tom smislu, Flo je bila pesma.

Primate moje iskreno saučešće. Nadam se da će vam reči koje vam je Flo poslala ublažiti bol zbog njenog odlaska. Verujem da bi joj bilo drago da je tako.

Srdačno,
Tereza Makner

DVA MESECA RANIJE

Florens Grin polako ustaje, pridržava se za ivicu kreveta i posmatra svetlu liniju sunčeve svetlosti kako se širi ispod roletne. Još jedan dan. Kakvo blago!

Prilazi prozoru i diže roletnu da pogleda malo i uredno dvorište pred svojom kućom, belu ogradu na kojoj raste dan i noć akvarelnih nijansi. Stvarno su posebne, misli ona. Kao slikarska paleta od latica. Niz ulicu trči mlada žena u šorcu i majici bez rukava, sa kačketom na glavi, iz koga pozadi viri rep koji se kreće kao metronom. U ušima ima one bele čepove zbog kojih Flo misli da ljudi izgledaju kao vanzemaljci. Tri kuće dalje, niz stepenice silazi žena koju je Flo ponekad viđala, ali je nikada nije zapravo upoznala; ne zna joj ni ime. Deluje kao da ima pedesetak godina, a lice joj je večito ozbiljno i pomalo tužno, nalik detetu koje su ukorili pa je obećalo da će se popraviti. S velikom sportskom torbom prebačenom preko ramena,

brzo korača ka automobilu parkiranom na ulici. Flo je čula za frizerke koje rade po kućama; možda je ona jedna od njih. Nekada je Flo poznavala sve svoje komšije, ali se četvrt promenila i većina ljudi se sada slabo druži. Noću, ako pogledate kroz njihove prozore, uglavnom vidite ogromne televizore koji Flo podsećaju na bioskope na otvorenom.

Dobro, sad mora da se baci na posao. Oblači plavu haljinu jednostavnog kroja, obuva patike, umiva se u kupatilu pa silazi u kuhinju, gde meri kafu za četiri šolje. Dok se voda kuva, seda za okrugli stočić na koji je sinoć stavila neotvaranu kutiju papira za pisma sa cvetnim motivom i plavu hemijsku olovku. Počeće posle tosta sa suvim groždem i kafe. Želi da piše Ruti, ženi koja je u detinjstvu živela tu u komšiluku i s kojom je Flo ostala u kontaktu otkako se ova udala i odselila. Ne pišu često, ali pišu iskreno; još dok je bila devojčica, Ruti nije mnogo marila za časakanje reda radi. Kada je imala dvanaest godina, pitala je Flo: „Da li se mi to jedna drugoj ispovedamo?“, a Flo je odgovorila: „Da, verujem da se ispovedamo.“

„E onda dobro“, rekla je Ruti. „Jer kasnije imam neke važne stvari da vam kažem.“ Digla je prst. „Baš važne“

Sada Flo misli da i ona ima neke baš važne stvari da kaže Ruti. Samo je pitanje odakle da počne. Odjednom vidi sebe kako jednog vrelog letnjeg dana, pre mnogo godina, unatraške ulazi u kuhinju, s naručjem punim paradajza i cveća iz bašte. Eto je kako zadnjicom gura vrata, dok njen muž Terens sedi za stolom uz novine i kafu i posmatra je. „Zašto uvek ulaziš unatraške?“, upitao ju je, a ona je odgovorila: „Pa eto, ja prosto to tako radim.“

Dobro.

Draga Ruti,

Malo mi je žao što nikad nisam nabavila kokošku, da je držim pozadi u dvorištu, eto o čemu sada razmišljam. Oduvek sam volela kokoške, još otkako sam kao mala prvi put držala pile u ruci, lagano kao perce i pijukavo, pa od silne radosti nisam mogla ni da se pomerim, one narandžaste nožice što vire iz klupka paperja, nikad ne bi pomislila da u njima ima mesa i kostiju, činilo se kao da bih mogla nešto da poželim pa da u njih dunem. Ali pobogu, zašto sada pišem o pilićima! Hoću da kažem da sam saznala da imam rak, da se proširio i da su prognoze loše i doktor mi je rekao da bi možda trebalo da sredim sve svoje poslove. Kada mi je to saopštio, lice mu se zarumenelo, videlo se da mu je teško. Rekla sam mu da ja imam devedeset dve godine i potapšala ga po ruci. Pa ipak, rekao je on, i tu sam morala da se složim s njim.

Dušo, nadam se da te ovo neće previše rastužiti. Znam da i kod tebe ima loših vesti, čitala sam *tvoje* poslednje

pismo o nameri da se razvedeš. I o tome imam ponešto da ti kažem, ali to ću kasnije.

Preostalo mi je otprilike mesec dana, možda mesec i po. Jesi li nekad pomislila kako kratak vremenski period kao što su dve nedelje može toliko mnogo da znači? A ipak, u glavi čujem glas koji preklinje za tih četrnaest dodatnih dana. Preklinje! Čak i starica kao ja, koja slabo vidi i ne može daleko da hoda i čija krv već peva pesmu povratka kući – čak i ja želim još vremena. Iskreno da ti kažem, živela bih sto života, jedan za drugim, kada bih mogla, ali ne mogu.

Uf, oduvek sam mrzela te reči „ne mogu“. Nisam u njih verovala. Ljudi bi mi govorili da ne mogu ovo i ne mogu ono, i to je bilo kao da u glavi imam nekakvu pregradu, pa ispred nje pristojno slušam, a iza nje mislim: nije nego. Ali sada moram da se suočim s činjenicama, i zato počinjem.

Želim da ti ostavim svoju kuću i sve u njoj. Možda ćeš poželeti da se vratiš ovamo da živiš? Sećam se kad si lani došla u posetu, ostavila si decu kod svojih roditelja u onom stanu u koji su se preselili, a ti i ja smo polako šetale oko bloka i govorila si mi šta ti se sviđa u ovom kraju, i ispričala si mi mnoge uspomene na njega. Sećam se da smo zastale kod ogromnog hrasta Filmorovih i ti si se rasplakala i uhvatila me za ruku i rekla: „Oh, Flo“, ali nisi rekla ništa više. Mislim da su problemi u tvom domu već počeli. Sećam se da sam ti rekla: „Znaš da meni možeš sve da kažeš“, a ti si rekla da nisi sigurna šta da kažeš ili kako da to kažeš, jedva da i sama razumeš sve što osećaš. Rekla si: „Ispričaću ti kada odlučim šta ću“, a ja sam rekla da je to u redu i više o tome nismo progovarale, ali sam

videla da te nešto pritiska, i pritiskalo te je sve vreme dok si bila ovde. I bolelo me je, kao i kada ti je bilo teško, bilo da si plakala zbog izgubljene igračke ili kada te je prvi dečko ostavio odmah posle tvog trinaestog rođendana. („Završila sam s momcima!“, rekla si. „Nikada više neću voleti!“ A ja sam tiho rekla: „Možda sada ne izgleda tako, ali stvari se menjaju.“ „NE MENJAJU SE!“, odgovorila si, vikala si kao i uvek kad se uznemiriš. Rekla si: „Biću samo VETERINARKA!“ A ja sam rekla: „Možeš li malo glasnije? Nisam dobro čula.“ I onda si morala da se nasmeješ, pa sam se nasmejala i ja.)

U svakom slučaju, angažovala sam advokata da pripremi papire da bi sve pripalo tebi, i sve sam potpisala i overila. On će ti ih poslati kada bude trebalo. U međuvremenu, volela bih da ti ispričam neke stvari koje ti nikada nisam rekla – naročito nešto što već godinama želim da ti kažem. Sećaš li se onog dana kada si me pitala šta sam radila tamo u dvorištu iza ruža? Presekla si me. Nisam imala pojma da me je neko video, i strašno sam se uplašila da ćeš sama krenuti da istražuješ i da ćeš otkriti moju tajnu – uvek si bila vrlo odlučno dete – pa sam ti rekla da zakopavam samleveni otpad, da nađubrim biljke, mislila sam da te to neće zanimati i zaista je tako i bilo. Ali nisam to radila, i sada ću pokušati da ti ispričam istinu o onome što sam zakopavala.

Takođe želim da ti pričam o nekim svojim omiljenim predmetima u kući, jer mnogi od njih bude drage uspomene. U poslednje vreme, međutim, ti predmeti su izgledali i nešto više. Otvorim fioku ili ormarić i pomislim: oh, ovo moram da ispričam Rutu. Sa mojim stvarima možeš da uradiš šta god želiš, ali mislim da bi trebalo da znaš

zašto one nisu puki predmeti, već delovi mog života koji ukazuju na nešto *veće* od mog života. Znaš, gumica za kosu nije samo gumica, kao što ćeš uskoro shvatiti.

Možda mi je bilo previše stalo do mojih stvari. Terens i dobri Bog su me upozoravali na to, svaki na svoj način, ali neke stvari sam prosto morala da volim onako kako sam ih volela. Na primer, one moje tanjire sa rumenim ružicama. Jednom sam poljubila tacnu kada sam je obri-sala, a Terens je baš tada ušao u kuhinju, zastao i rekao: „Šta to radiš?“, a ja sam rekla: „Ništa“, i nismo više o tome pričali – a ako mene pitaš, to ti je devedeset devet posto osnove za dobar brak, kad ljudi znaju kad ne treba o nečemu dalje da zapitkuju. Takođe sam jako volela sliku mog oca na njivi u srebrnom ramu, digao je nogu na traktor a crna kosa mu malo pada preko očiju, prekrstio je mišićave ruke. Verovala sam da je moj tata jak kao zemlja, i ta slika mi je bila dokaz.

Htela sam da ti sve ovo napišem, a ne da ti ispričam. Verujem da se u činu pisanja i u činu čitanja dešava nešto što se inače neće desiti. Čini mi se da i ti veruješ u to, zato imam toliko tvojih pisama i zato sam sva sačuvala u donjoj fioci komode. Najdraža su mi ona u kojima si pisala o rađanju svoje dece. Činilo mi se kao da sam s tobom u porođajnoj sali, bilo je uzbudljivije nego u onim policijskim serijama. I volela sam kada si mi pisala o nestašlucima svoje dece, ona me toliko podsećaju na tebe. Poslala si jedno pismo kada si rano ustala na Božić, spremala ćurku, i sela za kuhinjski sto i napisala mi čitav jelovnik, i rekla da bi volela da sam tamo, a i ja sam to pože-lela. Činilo mi se da si veoma srećna. Padao je sneg i pisala si mi kako je lep, i da nikada nećeš zaboraviti kako

smo se ti i ja grudvale protiv Terensa i tvog brata – I MI SMO POBEDILE.

Kad ti pišem, uvek se osećam kao da sam ti došla u goste. Naravno, sedim ovde sama, ali ipak vidim tvoje lice dok pišem ove reči, i ponekad prilično dobro zamišljam šta bi mi odgovorila.

Nego, što se tiče kuće i svih stvari u njoj. Nadam se da će ti ovo pismo poslužiti kao podsetnik, u slučaju da zaboraviš šta je šta i zašto je bilo važno, a pretpostavljam da je i neka vrsta pravnog dokumenta. Mogla bih da ga overim kod notara, imam jednu prijateljicu koja je notar-ka, ponekad se ponaša kao da je kraljica, ali hajde da ne budemo prestrogi prema svojim prijateljima, dokle god ne štete drugima, zašto da ne. Zove se Dženi Dramond, ta notarka, i sprema najbolju pitu od kupina na svetu. Pitam se zašto svi ne nosimo majice na kojima piše neka naša dobra osobina. Zamisli, uđeš u autobus i sedneš pored nekoga čija majica kaže: Šampion u kuglanju! Govorim kineski! Naučio sam psa da se moli! Mislím da bi to ublažilo dosta napetosti u svetu. Mnogo toga bi moglo da ublaži napetosti u svetu, a mi se time ne bavimo, nikada mi nije bilo jasno zašto. Nikada nisam razumela zašto idemo iz jednog rata u drugi, pa u sledeći, i u sledeći. Toliki mladi momci, koji nikada neće ostvariti sve što su mogli. I mlade devojke, isto. Pošto je izbio Drugi svetski rat, pitala sam Terensa zašto mora da bude rata, zašto, a on bi uvek uzdahnuo i rekao: „Flo, tako je to oduvek, od pamтивека“, a ja bih ponovila: „Ali zašto?“, a on bi rekao: „Takva je ljudska priroda“, a ja bih rekla: „Ja u to ne verujem, verujem da je u ljudskoj prirodi dobrota“, a on bi digao šolju za kafu i zamolio da mu dopunim, kao da sam

njegova lična konobarica, što sam valjda i bila, mada mi ni najmanje nije smetalo jer je on bio moj lični đubretar i mehaničar i čuvar od noćnih strahova. Ipak, to je bio kraj razgovora. Ljudska priroda. Od pamtiveka. Onda su Terensa mobilisali i više nismo razgovarali o tome zašto mora da bude rata. Samo smo se molili da se vrati. Svake noći dok je bio u Francuskoj, klečala sam pored kreveta i molila se iz sveg srca da mi se vrati živ i zdrav, i zavetovala sam se da nas, ako se vrati, ništa, *ništa* neće razdvojiti do kraja života. Odmah pošto se vratio, pitala sam ga kako je tamo bilo, ali on nije želeo da o tome priča. Tada nisam znala prave razloge za to. Naravno, mučilo ga je što je video toliko smrti, toliko strašnih rana, ali tamo se desilo još nešto, i prošlo je mnogo godina pre nego što smo o tome razgovarali.

Imam toliko toga da ti kažem, ali zaista ne moraš sve ovo da pročitaš odjednom. Znaš šta, ja ću polako pisati, a ti polako čitaj.

Flo spušta olovku i trlja ruku. Mogla bi da piše još, stvarno bi mogla! Ali čuje se zvono na vratima i ona odlazi da vidi ko je. Deniz, njena prva komšinica.

„Izvini što te uznemiravam“, kaže Deniz, a Flo širom otvara vrata i pokazuje joj da uđe. Deniz, međutim, kaže: „Stvarno bih volela, ali spremam jedno jelo za ručak, i shvatila sam da mi fali jedan sastojak.“

„Da li ga ja imam?“, pita Flo.

„Sumak?“, pita Deniz.

„Kako?“

„Sumak. To je bliskoistočni začim. Pomalo opor.“

„A šta spremaš?“

„Ma neko jelo s piletinom. U poslednje vreme samo piletinu i spremam. *Dojadilo* mi je da ozbiljno kuvam.“

„I meni“, kaže Flo.

„Pa, ti imaš pravo na to“, kaže Deniz, a Flo zna da ona tako misli – zbog njenih godina. Razmišlja da joj saopšti vesti, ali odlučuje da ipak to ne učini.

„Možeš li da pričuvaš Šampiona dok ja skoknem do prodavnice?“

„Naravno da mogu.“

„Sad ću da ga dovedem“, kaže Deniz. „Hvala ti.“

Flo zna da Denizin pas više ne voli da ostaje sam i drago joj je što će moći da ga pričuva. Sprijateljila se s njim još otkad su ga doveli, kao štene od šest nedelja, zbunjenu belu pufnicu. Zajedno su ostarili; ne bi je iznenadilo da piju neke iste lekove. Ponekad uveče oboje sede na tremu i Šampion gleda ka Flo, a ona pomišlja da joj tim pogledom priča čitavu priču. Pas često polako priđe i sedne kraj nje i onda razgovaraju, svako na svoj način komentariše ono što vidi. Šampion možda vidi vericu kako se penje uz drvo i sav se naroguši, ali više nema snage da je pojuri. „Tako je, Šampione“, kaže mu Flo. „Drži je ti na oku!“ Voli da misli da on tako čuva dostojanstvo. Ponekad joj se čini da Šampion vidi stvari kojih uopšte nema, pa mu Flo kaže isto: „Tako je, drži ti to na oku!“ A on to i radi, pogled mu je smiren, držanje ponosno kao kod mermer-nog lava. Flo voli da mu daje malo čipsa. Zabavno joj je da ga sluša kako krcka, baš kao čovek.

Evo ga sada Šampion, Deniz ga nosi u naručju pa ga pažljivo spušta u Floin hodnik. „Odmah se vraćam“, kaže Deniz.

„Ne moraš da žuriš“, kaže Flo.

Zatvara vrata za njom i gleda u Šampiona, koji joj uzvraća pogled svojim mutnim očima. Tapše se po nozi, da bi pošao za njom u dnevnu sobu, ali on stoji kao ukopan. „Hoćeš na trem?“, pita ga, a rep odmah počinje da mu se njiše kao brisač. „Dobro“, kaže ona. „Samo da uzmem džemper.“

Napolju se Šampion spušta na svoje mesto kod najvišeg stepenika, prebacuje jednu šapu preko druge, otmeno

kao Alister Kuk u emisiji *Pozorišna remek-dela*. Flo seda u stolicu za ljuljanje i počinje da se ljulja. Na svetu nema ničeg boljeg od stolice za ljuljanje, stvarno.

„Šampione!“, kaže Flo.

On se okreće ka njoj.

„Hajde dođi da se ljuljamo.“

Šampion krivi glavu kao da ga je pitala da li želi keksić, ali se ne pomera.

Ona tapše po krilu. „Hajde, lepo je.“

Sada on skreće pogled. Ne zanima ga. Pa dobro – ne možete očekivati da neko nešto voli samo zato što vi to volite. Naročito ako je to pas koji upravo vidi drugog psa kako ide pločnikom i očigledno ga treba dobro izgrditi.

Šampion se pridiže na ukočenim nogama i prilazi ivici stepenika. Zalaje – jednom, dvaput, tripot – i onda pažljivo posmatra kako pas i vlasnik nastavljaju dalje.

„Bravo, Šampione“, kaže Flo. „Slažem se, taj pas je nešto smerao. Ja oduvek tvrdim da se jazavičarima ne može verovati. Znaju da su mnogo slatki i onda ti očas posla raskopaju sve cveće u bašti.“

Šampion spušta njušku na šape i sklapa oči. Deniz joj je pre neki dan rekla da je Šampion sada podseća na krpu, ali je u tim rečima ipak bilo mnogo nežnosti.

„Da ti nije dosadno, Šampione? Hoćeš li da se prošetamo?“

Nema odgovora. Šta bi rekao da može da govori? Ona to lako može da zamisli: *Ma neka, hvala, Flo, ali šetnja više nije kao pre. Možda se i ti tako osećaš.*

Flo kaže: „I ja se nekako slično osećam, ali znaš, čak i kad hodaš sporo, može da ti bude lepo. Možda čak i lepše nego kad žuriš. Više toga vidiš.“